

УДК 316.422.4

JEL I25, D83, J24, O31

ЗНАННЯ ЯК КОМПЛЕМЕНТАРНА СКЛАДОВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Ольга Мірошніченко

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
01601, м. Київ, вул. Володимирська, 64/13
e-mail: olgamir@knu.ua; ORCID: 0000-0003-3822-4803*

Анотація. *Мета статті – визначити основні характеристики знання як економічної категорії та визначального ресурсу в постіндустріальній економіці для розвитку теоретичної основи дослідження концепції управління знаннями. Охарактеризовано сутність категорії «знання» та її ключові характеристики як складової інтелектуального капіталу підприємства. Розглянуто основні підходи до трактування категорії «знання». З'ясовано, що знання має багато спільних рис з інформацією, але не є тотожними поняттями. Визначено ключові відмінності знання від інформації. Досліджено, що знання є продуктом трансформації, суб'єктом інформації з метою ефективного її використання для вирішення конкретних завдань. Методи порівняльного аналізу, синтезу, індукції, дедукції та узагальнення було використано з метою розвитку теоретичної основи дослідження концепції управління знаннями.*

Ключові слова: *знання, інформація, постіндустріальна економіка, суспільство знань, інтелектуальний капітал.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку економіки посилюють роль знань як одного з чинників виробництва. Сьогодні економічна система розвивається прискореними темпами, а її функціонування багато в чому залежить від використання знань та інформації, яка є основою для генерування нового знання. Володіння унікальними знаннями дає змогу сформуванню стійкої конкурентної переваги та забезпечити або посилити конкурентоспроможність підприємства. За цих обставин актуальності набувають питання розгляду основних характеристик і сутності знання як потужного ресурсу не тільки для підприємств та організацій, а й для економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У другій половині ХХ ст. такі всесвітньо відомі економісти як П. Друкер [1], [2],[3] Д. Белл [4], Е. Тоффлер [5], Дж. Б. Куїнн [6], незалежно один від одного, почали розглядати питання переходу до нової епохи та формування нового суспільства, нової економіки – постіндустріальної, інформаційної, економіки знань; виокремлювали знання як першочерговий ресурс для досягнення конкурентних переваг на ринку. Питанням визначення сутності «знання» як економічної категорії присвятили свої праці Е. Брукінг [7], Т. Стюард [8], І. Нонака та Х. Такеучі [9],

У. Букович та Р. Уільямс [10], Т. Давенпорт та Л. Прусак [11], К. Вііг [12], [13], Х. Гупта [14] та ін. Найбільш чітко розмежування категорій «знання» та «інформація» подано у наукових працях І. Нонаки [9], Дж. Ходжсона [15], К. Вііга [13], В. Іноземцева [16], С. Костроміної та Д. Гнедих [17], Т. Стюарта [8], Р. Бурхарда [18], Ч. Зінса [19], Т. Давенпорта та Л. Прусака [11], Р. Акоффа [20] та ін. Питанням дослідження сутності категорії «знання» як складової інтелектуального капіталу компанії присвячено значну кількість праць вчених США, Західної Європи та Японії. Серед вітчизняних фахівців варто виділити праці А. Чухна [21], В. Льїна та В. Базилевича [22], О. Грішнєвої та О. Мірошніченко [23], А. Гриньова та О. Компанієць [24], В. Вірченка [25] та ін. Аналіз наукових джерел з теми дослідження свідчить про наявність різних підходів до визначення категорії «знання» та неоднозначність її трактування, що посилює актуальність теми в контексті окреслення ключових характеристик об'єкта дослідження та його властивостей як економічного ресурсу.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити сутність категорії «знання», визначити основні характеристики знання як важливого ресурсу в постіндустріальній економіці. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: розкрити сутність категорії «знання»; охарактеризувати відмінності між категоріями «знання» та «інформація»; розглянути властивості та характеристики знання як економічної категорії.

Виклад основного матеріалу дослідження. В нових економічних умовах знання створюють цінність компанії, підвищують її конкурентоспроможність, стають одним із найважливіших чинників виробництва поряд з такими традиційними ресурсами – капітал, земля, праця. В своїх переконаннях всесвітньо відомі науковці Пітер Фердинанд Друкер, Деніел Белл, Елвін Тоффлер, Джеймс Брайан Куїнн пішли далі і виокремили знання як потужний ресурс, який важливіший за традиційні чинники виробництва, та може їх замінити. Вже у 1959 році П. Друкер – американський вчений австрійського походження, один з найвпливовіших теоретиків менеджменту ХХ ст., автор поняття працівника інтелектуальної сфери (англ. *knowledge worker*), звернув увагу на посилення ролі знання та інтелектуальної праці у виробничому процесі. Саме тоді у праці «Орієнтири завтрашнього дня» (англ. «*Landmarks of tomorrow*») [1] він пророкував потужний перехід до нової епохи, в якій формування цінностей соціуму відбувається з використанням інтелектуальної, розумової (англ. *knowledge work*), а не фізичної праці. У запропонованій П. Друкером концепції «суспільство знань» (англ. *knowledge society*) у 60-х роках минулого століття знання є першочерговим і всеосяжним ресурсом для індивідуумів та для економіки в цілому. Такі традиційні чинники виробництва – земля, праця і капітал не зникають – але відходять на другий план. Вони можуть купуватися, і досить легко, за допомогою спеціалізованих знань. Водночас спеціалізовані знання самі собою нічого не виробляють, вони можуть бути продуктивними лише в тому разі, якщо інтегровані в конкретне завдання. Завдання ж визначає, формулює та задає фахівцям із спеціалізованих знань та чи інша організація. Саме тому «суспільство знань» є також суспільством організацій, бо мета та функція будь-якої організації, комерційної та некомерційної, – це інтеграція спеціалізованих знань у загальне

завдання. Через тридцять років П. Друкер дійшов висновку, що знання є більш цінним ресурсом в економіці, ніж земля, праця чи капітал, і лише знання формують основу для суспільства, визначеного ним як посткапіталістичне, тому в науковій праці «Виклики для менеджменту XXI століття» (англ. «*Management challenges for the 21st century*») [2] П. Друкер зазначав, що в постіндустріальному, інформаційному суспільстві знання є не ще одним «фактором виробництва» такого ж порядку як традиційні ресурси – капітал, земля, праця, а єдиним, який має цінність [2]. На думку П. Друкера, той факт, що знання стало єдиним ресурсом, робить нову формацію унікальною, а накопичення знань є невід’ємною складовою виробничого процесу та вже не вважається «витратами», іншими словами, навчання стає новою формою сучасного виробництва, тому одним із трьох принципів, яких має дотримуватися організація у своїй роботі, є не тільки постійне удосконалення продукту, системна інноваційна діяльність, а й постійне вдосконалення своїх знань для власного розвитку. Згідно з ідеями П. Друкера ринок швидко змінюється і залишатися конкурентоспроможним можна тільки, якщо встигати усвідомлювати сутність цих змін і миттєво впроваджувати їх не тільки в основний виробничий процес, а й у кожний з його циклів. П. Друкер стверджував, що підвищення показників продуктивності праці працівників інтелектуальної сфери – це і є «величезний внесок у розвиток компанії, який має зробити менеджмент у XXI ст.» [2].

Після публікації у 1973 році Деніелом Беллом, професором Гарвардського університету, засновником теорії постіндустріального (інформаційного) суспільства, наукової праці «Прихід постіндустріального суспільства» (англ. «*The coming of post-industrial society: a venture of social forecasting*») [4] концепція постіндустріального суспільства отримала широке визнання. Д. Белл зазначав, що в індустріальному суспільстві переважав такий підхід, в якому праця і капітал були центральними змінними, джерелом додаткової вартості, проте майже повністю ігнорувалася роль знання. Д. Белл писав: «Коли знання у своїй систематичній формі залучається в практичну переробку ресурсів (у вигляді винаходу або організаційного удосконалення), можна стверджувати, що власне знання, а не праця є джерелом вартості» [4], [21]. На думку Д. Белла, скорочення робочого часу та зменшення ролі робітника у виробничому процесі призводить до того, що інформація, знання та способи їх використання стають вирішальними змінними в постіндустріальному суспільстві.

Е. Тоффлер, американський філософ, соціолог і футуролог, один із авторів концепції постіндустріального суспільства дотримується поглядів, схожих із поглядами П. Друкера і визначає знання як потужну силу, яка перетворюється з доповнення до фізичної сили та сили грошей в їх квінтесенцію, що пояснює актуалізацію контролю інформаційних потоків і засобів комунікації в новій унікальній формації. Е. Тоффлер вірить, що знання остаточно замінять інші ресурси, про що говорить у праці «Зміна влади: знання, багатство та насильство на порозі XXI століття» («*Powershift: knowledge, wealth, and violence at the edge of the 21st century*») [5].

Дж. Б. Куїнн – американський академік, автор управлінської концепції інтелектуального підприємства, підтримує думки зазначених вище авторів – П. Друкера, Д. Белла і Е. Тоффлера, та вважає, що інтелектуальна сфера та сфера надання послуг, а

не матеріальні ресурси (земля, заводи й устаткування) є основним джерелом виробничої сили сучасних корпорацій. У своїй праці «Інтелектуальне підприємство: парадигма на основі знань і послуг для промисловості» (англ. «*Intelligent enterprise: a knowledge and service based paradigm for industry*») [6] Дж. Б. Куїнн висловив думку про те, що вартість більшої частини продуктів і послуг передусім визначається можливістю розвитку нематеріальних ресурсів, заснованих на використанні знань, які втілюються у технологічних ноу-хау, дизайні продукції, маркетингових дослідженнях, розумінні клієнта, спроможності працівників до продуктивної праці та впровадження інновацій.

Незважаючи на зовнішню ясність, категорія «знання» є неоднозначною, що підтверджується тим, як вона трактується і використовується в наукових джерелах. Аналіз наукових публікацій з теми дослідження дав змогу виявити різні підходи до визначення категорії «знання», які подано в табл.

Трактування категорії «знання»

Автори	Визначення
1	2
Платон	«Знання – це обґрунтована істинна віра» (англ. « <i>knowledge is justified true belief</i> ») [26]
П. Друкер	Знання – це, по-перше, здатність застосовувати інформацію у конкретній сфері діяльності; по-друге, специфічне, особливе знання, яким володіє група людей у цьому бізнесі, є джерелом особливої спеціалізації, а з нею і виживання бізнесу та його зростання [2]
Е. Брукінг	Знання – це сукупність систематизованої інформації і розуміння змісту, закладеного у цій інформації [7]
Т. Стюард	Знання – це «суспільне благо». Головна відмінність знання від інших традиційних ресурсів, що знання не зменшується в процесі його використання. Придбання суб'єктом певного обсягу знання не зменшує можливості інших використовувати це знання [8]
І. Нонака, Х. Такеучі	Обґрунтовані та підтвержені вірування або переконання, які збільшують здібність будь-якого суб'єкта до ефективних дій і залежать від прихованого бачення, вражень та ідеалів співробітників. Знання – це контекстна інформація [9]
У. Букович, Р. Уільямс	Це все, що має вартість для організації та укладене у працюючих у ній людях або виникає з виробничих процесів, систем та організаційної культури, враховуючи знання та навички конкретних людей, норми та системи цінностей, бази даних, методології та програмне забезпечення, виробничий досвід, ліцензії тощо [10]
Дж. П. Лейбескінд	Знання – це «інформація, достовірність якої була встановлена шляхом перевірки доказів» [27]
Т. Давенпорт, Л. Прусак	«Знання не є ні даними, ні інформацією, хоча має з ними тісний зв'язок... Знання – це мінлива суміш досвіду, цінностей, контекстної інформації та експертного розуміння, що є основою для оцінки та втілення нового досвіду та нової інформації. Знання зароджується і використовується у свідомості людини. В організаціях часто вбудовується не тільки в документи чи сховища, а й в організаційні рутини, процеси, практики та норми...Знання є чимось складним і його важко описати словами чи повністю зрозуміти у логічних термінах» [11]

Закінчення табл.

1	2
К. Вііг	«Носієм знань є людина та знання складаються з істини і переконань, точок зору і концепцій, суджень та припущень, методології та ноу-хау. «Знання використовуються для отримання інформації, для її розпізнавання та ідентифікації; аналізу, інтерпретації та оцінювання; прийняття рішень; адаптації, планування, реалізації конкретних дій та контролю за ситуацією»[12], [13, с. 6]
Х. Гупта	«Знання – це набір інформації, який надає можливість зрозуміти різноманітні ситуації, дає змогу передбачити наслідки та оцінити їх вплив, запропонувати способи чи підказки для врегулювання ситуації... Знання має тісний зв'язок з діяльністю та передбачає ноу-хау та розуміння» [14]
А. Новіков, Д. Новіков	«Знання – перевірений суспільно-історичною практикою та засвідчений логікою результат процесу пізнання дійсності; адекватне її відображення у свідомості людини як уявлень, понять, суджень, теорій» [27, с. 39]
В. Степін	«Знання – форма соціальної та індивідуальної пам'яті, згорнута схема діяльності та спілкування, результат позначення, структурування та осмислення об'єкта в процесі пізнання. Знання є продуктом трансформації суб'єктом отриманої інформації, який надає їй змісту та значення» [28, с. 51–52]
С. Костроміна, Д. Гнедих	«...знаннями відомості стають тоді, коли людина їх структурувала, осмислила і здатна використовувати в процесі вирішення будь-яких завдань» [17]
Б. Мільнер	Знання – це сукупність оформленого досвіду, цінностей, контекстної інформації, експертного розуміння, що становлять основу для оцінки та інтеграції нових досвіду й інформації [30]
А. Гриньов, О. Компанієць	«...результат осмислення інформації на підставі практичного досвіду, що в контексті здійснення певного виду діяльності перетворюється на найважливіший ресурс в умовах сучасної економіки та використовується організацією для отримання стійких конкурентних переваг і, як наслідок, забезпечує максимальний результат» [23, с. 20]
Е. Болісані, К. Братіану	«Знання – це обґрунтована істинна віра, має обмеження, що накладаються умовами його обґрунтування та природою істини» [31]

Джерело: уклад автор.

Варто зазначити, що досить часто знання отожднюють з інформацією, хоча ще Платон окреслював відмінності між знаннями та емпіричною інформацією [26]. Зокрема, Б. Когут та У. Зандер визначають інформацію як форму знання, яке може бути передане без втрати його цілісності [32]. Ф. Махлуп вважає, що «інформувати – це передавати знання, яке може бути результатом інформації. Інформація використовується з метою вкладення знання у голову іншого. Будь-яка інформація у звичайному значенні цього слова є знанням, хоча не всяке знання можна назвати інформацією» [33]. Складність трактування категорії «знання» також зумовлена її міждисциплінарністю. Підхід до визначення категорії «знання» через поняття «інформація» поширений у наукових працях з філософії та культурології: «знання – це інформація про навколишній світ і про саму людину» [33, с. 190]; «явне знання є інформацією, яка сприймається і усвідомлюється однаково всіма суб'єктами, яким відомі її семантика, правила освіти

і перетворення» [28, с. 504–505]. На думку О. Петрушенка, «знання ж у філософії та культурології трактується як здатність до визначення місця певної інформації про навколишній світ у контексті сучасних знань, у системі наукових знань про сутнісні механізми змін у цьому світі» [34, с. 107].

Виробники інформаційних технологій також ототожнюють інформацію зі знанням, оскільки використання будь-якої технології пов'язане з кодуванням інформації, підтримує, на їхню думку, процеси роботи зі знаннями та передбачає створення «баз даних», які часто називають «базами знань», де, по суті, відбувається зберігання, кодування та передача інформації. С. Костроміна та Д. Гнедих пояснюють, що підміна поняття «інформація» поняттям «знання» відбувається і в ситуації, коли йдеться про такий процес, як обмін знаннями (англ. *knowledge sharing*), що пов'язано з суб'єктивною природою знання [17]. «*Knowledge sharing*» – це «процес взаємообміну знаннями учасників професійних груп, що призводить до нового розуміння ними завдань, що вирішуються» [35, с. 108].

У цьому контексті виникає необхідність розгляду концепції суспільства знань, яка у 90-х роках ХХ ст. набула широкого поширення після публікації у 1993 році П. Друкером наукової праці «Посткапіталістичне суспільство» (англ. «*Post-capitalist society*») [37], де перший розділ мав назву «Від капіталізму до суспільства знань» (англ. «*From capitalism to knowledge society*»), а вже у 2005 році основні ідеї концепції суспільства знань було представлено у Всесвітній доповіді ЮНЕСКО «До суспільств знань» (англ. «*Towards knowledge societies*») [38]. У документі наводяться характерні ознаки інформаційного суспільства та суспільства знань, що також дає змогу окреслити ключові відмінності між термінами «інформація» та «знання». У доповіді зазначено, що суспільство знань відрізняється від інформаційного суспільства тим, що має ширші соціальні, етичні та політичні параметри на відміну від інформаційного суспільства, яке ґрунтується на понятті технології [38]. В суспільстві знань акцент робиться на інтелектуальний капітал, який функціонує на підставі інформаційних технологій, економічна діяльність суб'єктів зосереджена в інтелектуальній площині, а знання стає головним ресурсом у такому суспільстві.

Для чіткішого розуміння категорії «інформація» треба розглянути її трактування у словниках:

- «відомості, які передаються людьми усним, письмовим чи іншим способом» [39];
- «повідомлення про факти, події, процеси, оформлені та передані засобами мови» [40, с. 90];
- «відомості про об'єкти та явища навколишнього середовища, їх параметри, властивості і стан, які сприймають інформаційні системи (живі організми, керуючі машини та ін.) в процесі життєдіяльності та роботи» [41, с. 120].

Розглянемо визначення категорії «інформація» в наукових працях іноземних учених: «дані, які мають значення» [42]; «дані, які мають особливе значення і мету» [3]; «факти та інші дані, які використовуються для опису конкретної ситуації, стану, точок зору або припущень» [13], «дані, які мають релевантність, мету та зміст» [43], «дані

в контексті» [44], «сукупність даних, які вже інтерпретовані, яким вдалося надати певного сенсу» [15].

Найбільш чітко розмежування категорій «знання» та «інформація» міститься в працях І. Нонаки, Х. Такеучі [9], Дж. Ходжсона [15], К. Вііга [45], В. Іноземцева [16], С. Костроминої та Д. Гнедих [17]. На думку І. Нонаки та Х. Такеучі, японських вчених, гуру управління знаннями, «інформація стає знанням, коли вона усвідомлюється людиною, стає частиною навколишнього світу, впливає на думку людини та її вчинки» [9]. Згідно з ідеями Дж. Ходжсона «між поняттями «знання» і «інформація» не можна ставити знак рівності. Доступність інформації не означає широкого поширення знань... знання – продукт використання інформації. Знання не відокремлені від соціального чи іншого контексту. Застосування і розповсюдження знань істотно залежить не тільки від технології, а й від соціальних інститутів» [15]. К. Вііг стверджує, що «інформація складається з фактів та даних, що описують окрему ситуацію чи проблему. Ми послідовно застосовуємо знання для інтерпретації наявної інформації щодо окремої ситуації та для прийняття рішення про те, як використовувати інформацію» [13]. В. Іноземцев також поділяє думки І. Нонаки, Х. Такеучі, Дж. Ходжсона та К. Вііга, стверджуючи, що «інформація не може бути застосована, якщо вона не була усвідомлена належним чином, щоб бути використаною у виробничому процесі, вона має втратити свою об'єктивну форму і прийняти форму суб'єктивну, тобто трансформуватися з інформації в знання» [16]. Схожу думку висловили С. Костромина та Д. Гнедих: «Інформація передається у вигляді понять, у вигляді понять сформовані і знання кожної людини, але якщо інформація може зберігатися і передаватися у вигляді текстів, символів або зображень, то знання представлені індивідуальними понятійними структурами у свідомості людини, які відображають її розуміння явищ навколишнього світу та їх взаємовідносин» [16, с. 13]. Отже, на думку зазначених вище авторів, інформація перетворюється на знання через усвідомлення її людиною з метою використання у конкретній ситуації, тому основною відмінною рисою знання від інформації є ступінь організованості та усвідомлення первинних даних, тих фактів, якими оперує суб'єкт.

Подальший розвиток концепції управління знаннями дав змогу найточніше охарактеризувати такі категорії: «дані», «інформація», «знання» та відмінності між ними, зокрема в публікаціях Т. Стюарта [8], Р. Бурхарда [18], Ч. Зінса [19], Т. Давенпорта і Л. Прусака [11] містяться такі трактування: дані – це факти, інформація – це інтерпретація фактів, знання – це персоналізована інформація. Т. Давенпорт і Л. Прусак стверджують, що «дані можуть стати інформацією, а коли інформація обробляється одержувачем знань, вона стає новими знаннями» [11]. У цьому контексті заслуговує на увагу ієрархічна модель DIKW, яка була введена Расселом Акоффом [20], дослідником теорії систем і менеджменту. Модель DIKW (англ. *data, information, knowledge, wisdom*) – дані, інформація, знання, мудрість) відображає ієрархічне співвідношення категорій «дані», «інформація», «знання» та «мудрість» і зображена на рис.

DIKW-модель

Джерело: побудовано автором за матеріалами [20].

Отже, можна виділити такі характеристики знання, які відрізняють його від інформації:

- знання є суб'єктивним на відміну від інформації, яка є об'єктивною і може існувати незалежно від людини;
- знання є продуктом трансформації інформації;
- знання пов'язане з унікальністю людини, її поглядів і переконань;
- знання є результатом осмислення людиною свого досвіду;
- знання створюються в поточний момент;
- знання належить суб'єкту або суб'єктам;
- знання фіксує об'єкт, його властивості та спосіб взаємодії з ним;
- знання поширюються через суб'єктів різними способами та через різні канали;
- нове знання створюється на межі старого.

У процесі пізнання на підставі використаних даних, що інтерпретуються суб'єктом, створюється інформація, яка ним засвоюється, переробляється і у підсумку формується знання. Отже, знання – це продукт трансформації суб'єктом інформації, що йому надійшла з певних джерел і через певні канали її розповсюдження. Внаслідок трансформації інформація набуває суб'єктивної інтерпретації, змісту та значення і стає знанням.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток теорії «нового» суспільства (постіндустріального, інформаційного), що припав на 60-ті роки минулого століття призвів до актуалізації концепції суспільства знань. Найбільш цінним активом XXI ст. стають працівники інтелектуальної сфери, а їхні знання забезпечують досягнення конкурентних переваг на ринку.

Знання та інформація мають одну важливу характеристику, яка відрізняє їх від інших видів ресурсів, – їх неможливо забрати назад і їхню вартість складно оцінити наперед. Знання та інформація не обмежені простором, оскільки можуть використовуватися різними суб'єктами у різних точках світу одночасно; однак на них має вплив час, коли оцінюємо їхню актуальність і достовірність. Знання та інформація мають багато

спільного, однак не є ідентичними категоріями. Знання є більш глибоким і комплексним феноменом, ніж інформація. В основі знання усвідомлена, систематизована суб'єктом інформація, яку він використовує для вирішення конкретних завдань, а доступність інформації ще не означає широкого розповсюдження знань. Знання пов'язані з людиною та її інтелектуальною, розумовою діяльністю, водночас інформація може мати незалежний від суб'єкта характер.

Знання можна досліджувати на підставі двох аспектів. Перший аспект передбачає розгляд знання як продукту трансформації суб'єктом інформації, другий – як економічного активу, коли знання можуть бути ресурсом і продуктом (інновацією). Варто зазначити, що більшість дослідників визначають знання як суспільний товар, оскільки, по-перше, вони можуть використовуватися одночасно кількома суб'єктами без зменшення їх обсягу; по-друге, важко обмежити розповсюдження знань для суб'єктів, які не сплатили за них. Процес отримання знань із зовнішніх джерел на безоплатній основі або з мінімальною компенсацією власнику таких знань має назву «спілловер знань» (англ. *«knowledge spillover»*). Механізм охорони та розповсюдження знання залежить від його типу та типу спілловера знань, що буде розглянуто в подальших дослідженнях.

Список використаних джерел

1. Drucker P.F. The Landmarks of Tomorrow. London: Heinemann, 1959. 203 p.
2. Drucker P.F. Management challenges for the 21st century. HarperBusiness, 1999. 207 p.
3. Drucker P.E. The post capitalist executive, in Drucker, P. E. (Ed.), Management in a Time of Great Change. New York: Penguin Press, 1995.
4. Bell D. The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting. Basic Books, 1973. 507 p.
5. Toffler Alvin. Powershift: knowledge, wealth, and violence at the edge of the 21st century. Bantam pbk. ed. New York: Bantam Books, 1991. 585 p.
6. Quinn J. Intelligent enterprise: A knowledge and service-based paradigm for industry. Free Press, 1992. 473 p.
7. Brooking Annie. Intellectual capital: [core asset for the third millennium enterprise]. Repr. London; Boston (Mass.): International Thomson Business Press; ITP International Thomson Pub., 1997. 204 p.
8. Stewart T.A. Intellectual capital: the new wealth of organizations // Intellectual Capital. London: Brealey, 1997. 280 p.
9. Nonaka I., Takeuchi H. The knowledge-creating company how Japanese companies create the dynamics of innovation // Knowledge-Creating Company. Kindle edi. New York: Oxford University Press, 1991. 284 p.
10. Букович У., Уилльямс Р. Управление знаниями: руководство к действию. Москва: ИНФРА-М, 2002. 504 с.
11. Davenport T.H., Prusak L. Working Knowledge: how organizations manage what they know. Boston: Harvard Business School Press, 1998. 199 p.
12. Wiig K.M. Knowledge management foundations: thinking about thinking: how people and organizations create, represent, and use knowledge. Arlington Tex.: Schema Press, 1993. 471 p.

13. Wiig K.M. Knowledge Management: An emerging discipline rooted in a long history // Knowledge Horizons: The Present and the Promise of Knowledge Management. 2012. P. 3–26.
14. Gupta H. Management Information System (an Insight). New Delhi: International Book House Pvt Ltd., 2011.
15. Ходжсон Дж. Социально-экономические последствия прогресса знаний и нарастания сложности // Вопросы экономики. 2001. № 8. С. 32–35.
16. Иноземцев В. Постиндустриальная экономика и «постиндустриальное общество»: терминологические и концептуальные проблемы // Общественные науки и современность. 2001. № 3. С. 140–152.
17. Костромина С.Н., Гнедых Д.С. Информация и знание: подходы к пониманию процессов усвоения информации и формированию знаний в обучении // Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина, 2015. № 5 (2). С. 5–14.
18. Burkhard R.A. Knowledge Visualization: The Use of Complementary Visual Representations for the Transfer of Knowledge. A Model, a Framework, and Four New Approaches: Dissertation for the degree of Doctor of Sciences. 2005. 156 p.
19. Zins C. Conceptual approaches for defining data, information, and knowledge // Journal of the American Society for Information Science and Technology. John Wiley & Sons, Ltd, 2007. Vol. 58, № 4. P. 479–493.
20. Ackoff R. From data to wisdom // Journal of Applied Systems Analysis. 1989. № 16. P. 3–9.
21. Чухно А.А., Юхименко П.І., Леоненко П.М. Інституціонально-інформаційна економіка. Київ: Знання, 2010. 687 с.
22. Льїн В.В., Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку. Знання, 2008. 687 с.
23. Intellectual Challenges to Economic Globalism. R. Djakons; D. Lukianenko (Eds.). Riga, 2020. 412 p.
24. Гриньов А.В., Компанієць О.А. Знання як основний ресурс сучасної економіки // Академічний огляд. 2010. № 32(1). P. 16–22.
25. Вірченко В.В., Філюк Г.М., Вірченко В.В. Архітектура та функції інтелектуальної власності в постіндустріальній економіці | В В Вірченко | Ефективна економіка №1 2022 [Electronic resource]. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9877> (accessed: 13.02.2022).
26. Платон. Тимей // Платон. Собрание сочинений в 4-х т. / Общ. редакция А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса, А. А. Тахо-Годи. Москва, 1994.
27. Liebeskind J.P. Knowledge, strategy, and the theory of the firm // Strategic Management Journal. John Wiley and Sons Inc., 1996. Vol. 17, № Suppl. Winter. P. 93–107.
28. Новиков А.М., Новиков Д.А. Методология – Словарь системы основных понятий [Electronic resource]. URL: http://www.methodolog.ru/books/met_sl.htm (accessed: 12.02.2022).
29. Новая философская энциклопедия [Electronic resource]. URL: https://enc.biblioclub.ru/Encyclopedia/41_novaja_filosofskaja_enciklopedija_v_4-h_tomah (accessed: 12.02.2022).
30. Мильнер Б.З. Управление знаниями в современной экономике. Москва: Институт экономики РАН, 2008. 400 с.
31. Bolisani E., Brătianu C. Emergent knowledge strategies: strategic thinking in knowledge management. Springer, Cham, 2018. 200 p.
32. Kogut B., Zander U. Knowledge of the Firm, Combinative Capabilities, and the Replication of Technology // Organization Science. INFORMS, 1992. № 3(3). P. 383–397.
33. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США. Москва: Прогресс, 1966. 462 с.

34. Кемеров В.Е. Современный философский словарь. Москва: Одиссей, 1996. 1060 с.
35. Петрушенко О. Поняття «суспільство знань», його аналіз та оцінка // Гуманітарні візії. 2016. № 2 (2). С. 105–109.
36. Степанова В.О. Разделение знания в кроссфункциональных группах: барьеры и возможности // Вестник ЮУрГУ. 2011. № 29. С. 108–111.
37. Drucker P.F. Post-capitalist society. 1st ed. New York NY: HarperBusiness, 1993. 232 p.
38. Towards knowledge societies: UNESCO world report / ed. UNESCO Publishing. UNESCO, 2005. 237 p.
39. Большой толковый словарь / Р.А. Мандрик. Новосибирск, 2010. 2769 с.
40. Азимов Э.Г., Шукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва: Изд-во ИКАР, 2009. 448 с.
41. Сарыбеков, М.Н. Сыдыкназаров М.К. Словарь науки. Общенаучные термины и определения, науковедческие понятия и категории: учеб. пособие. – 2-е изд., доп. и перераб. Алматы: Триумф «Т», 2008. 504 с.
42. King J.L. Editorial Notes // Information Systems Research. INFORMS, 1993. Vol. 4, № 4. P. 291–297.
43. Smith E.A. The role of tacit and explicit knowledge in the workplace // Journal of Knowledge Management. 2001. Vol. 5, № 4. P. 311–321.
44. Gallup S.D., Dattero R., Hicks R.C. Knowledge management systems: an architecture for active and passive knowledge // Information Resource Management Journal. 2002. Vol. 1, № 15. P. 22–27.
45. Wiig K.M. Knowledge Management: An emerging discipline rooted in a long history // Knowledge Horizons: The Present and the Promise of Knowledge Management. 2012. P. 3–26.

References

1. Drucker, P.F. (1959) *The Landmarks of Tomorrow*. London: Heinemann
2. Drucker, P.F. (1999) *Management challenges for the 21st century*. HarperBusiness
3. Drucker, P.E. (1995) *The post capitalist executive*, in Drucker, P. E. (Ed.), *Management in a Time of Great Change*. New York: Penguin Press.
4. Bell, D. (1973) *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. Basic Books.
5. Toffler, Alvin. (1991) *Powershift: knowledge, wealth, and violence at the edge of the 21st century*. Bantam pbk. ed. New York: Bantam Books.
6. Quinn, J. (1992) *Intelligent enterprise: A knowledge and service -based paradigm for industry*. Free Press.
7. Brooking, Annie. (1997) *Intellectual capital: [core asset for the third millennium enterprise]*. Repr. London; Boston (Mass.): International Thomson Business Press; ITP International Thomson Pub.
8. Stewart, T.A. (1997) *Intellectual capital: the new wealth of organizations*, *Intellectual Capital*. London: Brealey.
9. Nonaka, I. and Takeuchi, H. (1991) *The knowledge-creating company how Japanese companies create the dynamics of innovation*. Kindle edi, *Knowledge-Creating Company*. Kindle edi. New York: Oxford University Press
10. Bukovich, U. and Uill'yams, R. (2002) *Upravlenie znaniyami: rukovodstvo k dejstviyu*. M.: INFRA-M.
11. Davenport, T.H. and Prusak, L. (1998) *Working Knowledge: how organizations manage what they know*. Boston: Harvard Business School Press.

12. Wiig, K.M. (1993) *Knowledge management foundations: thinking about thinking: how people and organizations create, represent, and use knowledge*. Arlington Tex.: Schema Press.
13. Wiig, K.M. (2012a) Knowledge Management: An emerging discipline rooted in a long history, in *Knowledge Horizons: The Present and the Promise of Knowledge Management*, pp. 3–26. doi:10.1016/b978-0-7506-7247-4.50004-5.
14. Gupta, H. (2011) *Management Information System (an Insight)*. New Delhi: International Book House Pvt Ltd.
15. Hodzhson, Dzh. (2001) Social'no-ekonomicheskie posledstviya progressa znanij i narastaniya slozhnosti, *Voprosy ekonomiki*, (8), pp. 32–35.
16. Inozemcev, V. (2001) Postindustrial'naya ekonomika i «postindustrial'noe obshchestvo»: terminologicheskie i konceptual'nye problemy, *Obshchestvennye nauki i sovremennost'*, (3), pp. 140–152.
17. Kostromina, S.O.N. and Gnedyh, D.S. (2015) Informaciya i znanie: podhody k ponimaniyu processov vsvoeniya informacii i formirovaniyu znanij v obuchenii, *Vestnik Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta im. A. S. Pushkina*, 5(2), pp. 5–14.
18. Burkhard, R.A. (2005) *Knowledge Visualization: The Use of Complementary Visual Representations for the Transfer of Knowledge. A Model, a Framework, and Four New Approaches*: Dissertation for the degree of Doctor of Sciences. doi:10.4018/9781591405733.ch072.
19. Zins, C. (2007) «Conceptual approaches for defining data, information, and knowledge,» *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 58(4), pp. 479–493. doi:10.1002/ASL.20508.
20. Ackoff, R. (1989) From data to wisdom, *Journal of Applied Systems Analysis*, (16), pp. 3–9.
21. Chukhno A.A., Yukhymenko P.I. and Leonenko P.M. (2010) *Instytutsionalno-informatsiina ekonomika*. Kyiv: Znannia.
22. Ilin, V.V. and Bazylevych, V.D. (2008) *Intelektualna vlasnist: kreatyvny metafizychnoho poshuku*. Znannia.
23. *Intellectual Challenges to Economic Globalism*. R. Djakons; D. Lukianenko (Eds.) (2020). Riga.
24. Hrynov, A.V. and Kompaniiets, O.A. (2010) Znannia yak osnovnyi resurs suchasnoi ekonomiky, *Akademichnyi ohliad*, 32(1), pp. 16–22.
25. Virchenko, V.V., Fyliuk, H.M. and Virchenko, V.V. (2022) Arkhitektonika ta funktsii intelektualnoi vlasnosti v postindustrialnii ekonomitsi | V. V. Virchenko | Efektyvna ekonomika №1 2022. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9877> (Accessed: February 13, 2022).
26. Platon. *Tymej* // Platon. Sobranye sochynenyi v 4-kh t. / Obshch. redaktsiya A. F. Loseva, V. F. Asmusa, A. A. Takho-Hody (1994). Moskva.
27. Liebeskind, J.P. (1996) Knowledge, strategy, and the theory of the firm, *Strategic Management Journal*, 17(Suppl. Winter), pp. 93–107. doi:10.1002/SMJ.4250171109.
28. Novykov, A.M. and Novykov, D.A. (2013) Metodolohiya - Slovar systemy osnovnykh poniatyi. Available at: http://www.methodolog.ru/books/met_sl.htm (Accessed: February 12, 2022).
29. *Novaya filosofskaya enciklopediya* (2010). Available at: https://enc.biblioclub.ru/Encyclopedia/41_novaya_filosofskaja_enciklopedija_v_4-h_tomah (Accessed: February 12, 2022).
30. Mil'ner, B.Z. (2008) *Upravlenie znaniyami v sovremennoj ekonomike*. M.: Institut ekonomiki RAN.
31. Bolisani, E. and Brătianu, C. (2018) *Emergent knowledge strategies: strategic thinking in knowledge management*. Springer, Cham.

32. Kogut, B. and Zander, U. (1992) Knowledge of the Firm, Combinative Capabilities, and the Replication of Technology, *Organization Science*, 3(3), pp. 383–397. doi:10.1287/ORSC.3.3.383.
33. Mahlup, F. (1966) *Proizvodstvo i rasprostranenie znanij v SSHA*. M.: Progress.
34. Kemerov, V.E. (1996) *Sovremennyyj filosofskij slovar'*. M.: Odissej.
35. Petrushenko, O. (2016) *Poniattia 'suspilstvo znan, yoho analiz ta otsinka*, Humanitarni vizii, 2(2), pp. 105–109.
36. Stepanova, V.O. (2011) Razdelenie znanii v krossfunkcional'nyh gruppah: bar'ery i vozmozhnosti, *Vestnik YUUrGU*, (29), pp. 108–111.
37. Drucker, P.F. (1993) *Post-capitalist society*. 1st ed. New York NY: HarperBusiness.
38. UNESCO Publishing (ed.) (2005) *Towards knowledge societies: UNESCO world report*. UNESCO.
39. *Bol'shoj tolkovyj slovar'* / R.A. Mandrik (2010). Novosibirsk.
40. Azimov, E.G. and Shchukin, A.N. (2009) *Novyj slovar' metodicheskikh terminov i ponyatij (teoriya i praktika obucheniya yazykam)*. M.: Izd-vo IKAR.
41. King, J.L. (1993) Editorial Notes, *Information Systems Research*, 4(4), pp. 291–297. doi:10.1287/ISRE.4.4.291.
42. Sarybekov, M.N. Sydyknazarov, M.K. (2008) *Slovar' nauki. Obshchenauchnye terminy i opredeleniya, naukovedcheskie ponyatiya i kategorii: ucheb. posobie. – 2-e izd., dop. i pererab.* Almaty: Triumf «T».
43. Smith, E.A. (2001) The role of tacit and explicit knowledge in the workplace, *Journal of Knowledge Management*, 5(4), pp. 311–321. doi:10.1108/13673270110411733.
44. Gallup, S.D., Dattero, R. and Hicks, R.C. (2002) Knowledge management systems: an architecture for active and passive knowledge, *Information Resource Management Journal*, 1(15), pp. 22–27.
45. Wiig, K.M. (2012b) Knowledge Management: An emerging discipline rooted in a long history, in *Knowledge Horizons: The Present and the Promise of Knowledge Management*, pp. 3–26. doi:10.1016/b978-0-7506-7247-4.50004-5.

KNOWLEDGE AS A COMPLEMENTARY COMPONENT OF THE INTELLECTUAL CAPITAL OF AN ENTERPRISE

Olga Miroshnychenko

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
64/13 Volodymyrska Str., Kyiv, 01601, Ukraine
e-mail: olgamir@knu.ua; ORCID: 0000-0003-3822-4803*

Abstract. *The purpose of the paper is to consider the essence of the category of 'knowledge' and to determine the main characteristics of knowledge as an important resource in the post-industrial economy. Methods of comparative analysis, synthesis, induction, deduction and generalization were used to create the theoretical basis for the study of the knowledge management concept.*

Current trends in economic development strengthen the role of knowledge as one of the production factors. Today, the economic system is developing at an accelerated pace, and its functioning largely depends on the use of knowledge and information, where information is the basis for generating new knowledge. Possession of unique knowledge allows forming competitive advantages and strengthening competitiveness of the company. Under such circumstances the issues of considering the basic characteristics and the essence

of knowledge as a powerful resource for enterprises and organizations become relevant. The essence of the category of 'knowledge' and its key characteristics as a component of the company's intellectual capital have been considered. The main approaches to the interpretation of the category of 'knowledge' have been examined. It has been established that knowledge has many features in common with information, but these are not identical categories. The key differences between knowledge and information have been identified, and it has been established that knowledge is a product of transformation of the subject of information for the sake of ensuring its effective use to solve specific problems. Knowledge is based on consciousness; it is systematized information used by the subject to solve specific problems, and availability of information does not yet mean widespread dissemination of knowledge. Knowledge is related to a person and his (her) intellectual, mental activity, at the same time the information may be independent of the subject.

Keywords: *knowledge, information, post-industrial economy, knowledge society, intellectual capital.*

Стаття надійшла до редакції 24.11.2021

Прийнята до друку 29.12.2021